

DUANIN İNCELİKLERİ*

Eüzü bi'llâhi mine'ş-şeytâni'r-racîm.

Bi'smi'llâhi'r-rahmâni'r-rahîm.

El-hamdü li'llâhi rabbi'l-âlemîn...Ve'l-âkıbetü li'l-müttakîn... Ve's-salâtü ve's-selâmü alâ seyidînâ muhammedin ve âlihî ve sahibihî ecmaîn...

İ'lemû eyyühe'l-ihvân... İinne efdale'l-kitâbi kitâbu'llâh... Ve enne efdale'l-hedyi hedyü muhammedin salla'llâhu aleyhi ve sellem... Ve şerre'l-umûri muhdesâtühâ... Ve külle muhdesin bid'ah... Ve külle bid'atin dalâleh... Ve külle dalâletin fi'n-nâr... Ve bi's-senedi'l-muttasılı ile'n-nebiyyi salla'llâhu aleyhi ve selleme ennehû kâl:

إِذَا دَخَلَ أَحَدُكُمْ عَلَى مَرِيضٍ فَلْيُصَافِحْهُ
وَلْيَضَعْ يَدَهُ عَلَى جَبْهَتِهِ وَلْيَسْأَلْهُ كَيْفَ هُوَ
وَلْيُنْسِئْ لَهُ فِي الْأَجْلِ وَلْيَسْأَلْهُ أَنْ يَدْعُوَ لَهُ
فَإِنَّ دُعَاءَ الْمَرِيضِ كَدُعَاءِ الْمَلَائِكَةِ

(هـب . وضعفه عن جابر)

RE. 45/1 (*İzâ dehale ehadüküm alâ marîdin, felyusâfihhu, velyeda' yedehû alâ cebhetihî, velyes'elhü keyfe, veliyünsi' lehû fi'l- ecel; velyes'elhü en yed'uve lehû, feinne duàe'l-marîdi keduài'l-melâikeh.*)

* Bu konuşma; Merhum Dr. Metin Erkaya tarafından, titizlikle çalışılarak metne dönüştürülmüştür. Mekanı Cennet olsun.

Sadaka rasûlü'llâh, fî mâ kâl, ev kemâ kâl.

Beraber bir salevât-ı şerife okuyalım:

“—Allâhümme sallî alâââ... Seyyidinâââ... Muhammedinin- nebiyyi'l-ümmiyyi ve alâ... Âlihîîî, ve sahbihîîî, ve sellim.” (3 defa)

Cenâb-ı Feyyâz-ı Mutlak Hazretleri, iki cihanın serveri, sevgili Peygamberimizin şefaatine cümlemizi nâil eylesin...

Cenâb-ı Hak cümlemizi mağfûrîn zümresine ilhak buyursun... Bu getirdiğimiz salevât-ı şerîfe, kelime-i tevhidler, söylemesi kolaydır. Fakat mesele bu salevât-ı şerîfeyi getirdiğimiz zât-ı şerifin gösterdiği yol üzerinde gidebilmektir Müslümanlık.

Lâ ilâhe illallah demek kolay, Muhammedün rasûlüllah demek kolay; fakat onun gösterdiği yolda yürümek ve gitmek asıl gâye... Onun yolunda gitmedikten sonra, onun gösterdiği gibi hareket etmedikten sonra ne kadar söylersen söyle bu lafları, ne kadar faydası olur bilmem.

a. Hasta Ziyaretinin Âdâbı

Beyhakî Câbir ibn-i Abdullah RA'dan rivayet etmiş. Peygamber SAS Efendimiz buyurmuşlar ki:¹

---

¹ Beyhakî, *Şuabü'l-İman*, c.VI, s.541, no:9214; Câbir ibn-i Abdullah RA'dan.

Kenzü'l-Ummâl, c.IX, s.103, no:25191; *Câmiü'l-Ehâdîs*, c.III, s.116, no:1884.

إِذَا دَخَلَ أَحَدُكُمْ عَلَى مَرِيضٍ فَلْيُصَافِحْهُ
وَلْيَضَعْ يَدَهُ عَلَى جَبْهَتِهِ وَلْيَسْأَلْهُ كَيْفَ هُوَ
وَلْيُنْسِئْ لَهُ فِي الْأَجْلِ وَلْيَسْأَلْهُ أَنْ يَدْعُوَ لَهُ
فَإِنَّ دُعَاءَ الْمَرِيضِ كَدُعَاءِ الْمَلَائِكَةِ

(هـب . وضعفه عن جابر)

RE. 45/1 (*İzâ dehale ehadüküm alâ marîdin, felyusâfihhu, velyeda' yedehû alâ cebhetihî, velyes'elhü keyfe, velyünsi' lehû fi'l- ecel; velyes'elhü en yed'uve lehû, feinne duàe'l-marîdi keduai'l-melâikeh.*)

(*İzâ dehale ehadüküm alâ marîdin, fe'l-yusâfihhu*) “Sizden biriniz bir hastanın ziyaretine gidip yanına girdiği zaman, onunla musafaha etsin, elini tutsun! (*Velyeda' yedehû alâ cebhetihî*) Sonra elini onun alınına koyup;

“—Nasılsın, Allah şifa versin, afiyet versin! Daha çok yaşarsın inşallah! İyi gördüm seni... Allah afiyetler versin...” gibi güzel sözlerle taltif ederek o hastayı hoşlandırırsın.

Ateşi var mı, sıhhati nasıl gibilerden elini alınına koysun; (*velyünsi' lehû fi'l-ecel*) onun nasıl olduğunu, halini, hatırını sorsun ve ömrünün uzun olmasını Allah'tan dilesin, ‘Allah sana ömür versin, inşallah bu hastalıktan kurtulursun, nice yıllar yaşarsın!’ diye böylece dua eylesin!”

(*Velyes’elhü en yed’uve lehû*) “Hastadan kendisine dua etmesini istesin.”

“—Allah hastaların duasını kabul eder. Benim için dua etmeni senden rica ederim.” desin.

(*Feinne duàe’l-marîdi keduâi’l-melâikeh*)
“Çünkü hastanın duası meleklerin duası gibidir; makbuldür, müstecabdır.”

Gaflet etmeyin de o hastadan hayır dualar isteyin!

Hastalık yalnız yataklara düşerek olmuyor, bir de kalben hasta olmak var. Çünkü o dîn-i Muhammedî’nin yolunda tam mânâsıyla yürüyemiyoruz. Birçok hataların, kusurların, kabahatlerin sahibiyiz. Bunlar da hastalıktır. Bu hastalıklardan kurtulmak için de birbirimize dua etmek mecburiyetindeyiz. Allah bu dertlerden de bizi kurtarsın...

b. Misafir Rızkıyla Gelir

Deylemî Enes RA’dan rivayet etmiş. Peygamber SAS Efendimiz buyurmuşlar ki:²

إِذَا دَخَلَ الضَّيْفُ عَلَى الْقَوْمِ دَخَلَ بِرِزْقِهِ
وَإِذَا خَرَجَ خَرَجَ بِمَغْفِرَةِ ذُنُوبِهِمْ

(الدیلمی عن أنس)

---

² Sehàvî, *Makàsîdü’l-Hasene*, c.I, s.85, no:62; Enes RA’dan.

Kenzü’l-Ummâl, c.IX, s.242, no:25836; *Keşfü’l-Hafâ*, c.I, s.88, no:227; *Câmiü’l-Ehàdîs*, c.111, s.128, no:1899.

RE. 45/2 (*İzâ dehale'd-dayfu alâ kavmin, dehale bi-rızkihî; ve izâ harace, harace bi-mağfireti zünûbihim.*)

(*İzâ dehale dayfu alâ kavmin*) “ Bir kavme, bir eve, bir cemaate misafir gelirse, (*dehale bi-rızkihî*) gelen misafir mutlaka rızkıyla gelir, rızkını da yanında getirir.”

(*Ve izâ harace*) “Misafirlik bitip de evden veya kabileden kalkıp gideceği zaman da, (*harace bi-mağfireti zünûbihim*) misafir edenlerin, ev sahiplerinin günahlarını affettirip, onları mağfiret ettirip öyle gider.”

Bir misafirin bir eve gelişinin fadâiline bak, bizim de misafirlere ne kadar gevşek davrandığımıza bak! Allah hepimizi affetsin... Hepimiz kusur sahibiyiz, hepimiz kabahat sahibiyiz. Kimsenin kimseye, “Sen de şöylesin, sen de böylesin!” diyecek hali yok...

El-hamdü lillâh, cemaatımız çok... Dün bir efendi geldi. Cafer Efendi isimli bir cemaat... Kastamonu'dan... Birisi ona gelmiş, “Sen filanca kimse misin?” demiş. “Senin filancaya şu kadar borcun var!” demiş.

Cemaati tanımaktan da mahrumuz. Cemaatimizi tanımıyoruz. Cemaati nasıl tanıyacağız?

Bizim Ankara'da Hacı Bayram-ı Velî Camii'nin imamı var, [Zekâi Sarsılmaz Hoca] kulakları çınlasın, hasta yatıyor ya...

“—Sen beni tanıdın mı?” dedikleri vakitte;

“—Nasıl tanıyım ben seni? Sen beni bir kere evine çağırдың mı?” dermiş.

İnsanlar arasında muarefe öyle sokakta olmaz ki... İnsanların birbirleriyle tanışması, bilişmesi birbirleriyle kaynaşmasıyla olur. Sen bize gelirsin, ben size giderim. Sen benim evimi bilirsin, ben de senin evini bilirim.

“—Filan nerede oturuyor?” diye sordukları vakitte;

“—Filan mahallede, filan numaralı evde oturuyor.” dersin.

Bilmiyoruz ki kimin nerede oturduğunu... Bilmek imkânı da yok bu memlekette... Allah kusurlarımızı affetsin...

Misafir gelecek diye korkuyoruz şimdi; eve eziyet olacak, zahmet olacak, meşakkat olacak... Onun için, bir şey istiyorsa, eline ver beş on kuruş, lokantada yesin! Bizi sıkıntıya sokmasın.

Halbuki, misafir gelirken rızık geliyor, giderken de günahlar gidiyor.

c. Mü'minin Kabirdeki Hali

İbn-i Mâce, İbn-i Hibbân ve Ziyâü'l-Makdîsî, Câbir ibn-i Abdullah RA'dan rivayet etmişler.

Peygamber SAS Efendimiz buyurmuşlar ki:³

---

³ İbn-i Mâce, *Sünen*, c.XII, s.325, no:4262; İbn-i Hibbân, *Sahîh*, c.VII, s.385, no:3116; Deylemî, *Müsnedü'l-Firdevs*, c.I, s.318, no:1258; Câbir ibn-i Abdullah RA'dan.

Câmiü'l-Ehâdîs, c.III, s.129, no:1901.

إِذَا دَخَلَ الْمَيِّتُ الْقَبْرَ مُثِّلَتْ لَهُ الشَّمْسُ

عِنْدَ غُرُوبِهَا فَيَجْلِسُ يَمْسَحُ

عَيْنَيْهِ وَيَقُولُ دَعُونِي أُصَلِّي

(هـ . حب . ض . عن جابر)

RE. 45/3 (*İzâ dehale'l-meyyitü'l-kabre, müssilet lehü's-şemsü inde gurûbihâ, ve yeclisü yemsehu ayneyhi, ve yekülü deünî usallî.*) (*İzâ dehale'l-meyyitü'l-kabre*) “Mevtâ, vefat etmiş olan kimse kabre konulduğu zaman, (*müssilet lehü's-şemsü inde gurûbihâ*) ona sanki güneş batıyormuş gibi gösterilir, öyle temsil olunur. O kabre girdikten sonra şöyle bir kalkar, ona güneş batıyormuş, ikindinin vakti geçiyormuş gibi gelir. Öyle gösterilir.”

(*Ve yeclisü yemsehu ayneyhi*) “Gözlerini ovuşturarak oturup bir taraftan, ‘Vay, uyumuşum kalmışım...’ filan gibi gözlerini ovuşturarak; (*ve yekülü deünî usallî*) ‘Bırakın beni kalkayım, ikindi namazımı kılayım; güneş neredeyse batmak üzere...’ filan diye namaz kılma telaşında olur.”

Ölüm hepimiz için haktır. Öldü meyyit, götürdük, kabrine koyduk. Ölü toprağın altında kapandı kaldı. Sabahı akşamı nereden bilecek?

Cenâb-ı Peygamber diyor ki:

“—Ben Mûsâ AS’ı kabrinde namaz kılariken gördüm.”

Müslüman, iman sahibi insan öldükten sonra ibadetinden geri kalmıyor. Cenâb-ı Peygamber bunu bize duyuruyor ki, öldükten sonra da hayat bitmiyor. Hayat, asıl ölümden sonra başlıyor. Bu dünyadaki hayatımız muvakkat bir hayat... Yaş kemâle geldi miydi, alıp götürüyorlar. Gittikten sonra, öldü... Ölmedi, mü'min ölmez; bir yerden bir yere, bir evden bir eve göçmüş gibidir mü'minin hali...

“—Ceset çürür, toprak olur, zerresi bile kalmaz.”

Kalmasın varsın, ruhumuz var ya... İşte o ruhumuza melekler böyle tecelli ederekten, orada da namazlarımızı inşaallah kılmağa çalışacağız; burada kıldığımız gibi...

d. Ramazan'da Hamele-i Arş'ın Dua Etmesi

Deylemî Hz. Ali RA'dan rivayet etmiş. Peygamber SAS Efendimiz buyurmuşlar ki:⁴

إِذَا دَخَلَ شَهْرُ رَمَضَانَ أَمَرَ اللَّهُ حَمَلَةَ
الْعَرْشِ أَنْ يَكْفُوا عَنِ التَّسْبِيحِ
وَيَسْتَغْفِرُوا لِأُمَّةِ مُحَمَّدٍ وَالْمُؤْمِنِينَ

(الديلمى عن علي)

---

⁴ *Kenzü'l-Ummâl*, c.VIII, s.479, no:23716; *Câmiü'l-Ehâdîs*, c.III, s.131, no:1906.

RE. 45/4 (*İzâ dehale şehru ramadân, emara'llâhu hamelete'l-arşı, en yeküffû ani't-tesbîhi, ve yestağfiru li-ümmeti muhammedin ve'l-mü'minîn.*)

(*İzâ dehale şehru ramadân, emara'llâhu hamelete'l-arşı*) “Ramazan ayı geldi mi, girdi mi Arş-ı Rahman’ı yüklenen meleklerle Allah emreder...” Nasıl emreder?

(*En yeküffû ani't-tesbîh*) “Cenâb-ı Mevlâ’ya tesbih eylemeyi bırakmalarını, (*ve yestağfiru li-ümmeti muhammedin ve'l-mü'minîn*) Ümmet-i Muhammed’e ve mü’minlere dua etmelerini, tevbe ve istiğfar etmelerini emreder.”

Onların kendilerine göre ayrı ayrı tesbihleri vardır. Onlara emrediyor ki:

“—Yeter artık, tesbihleri bırakın! Ümmet-i Muhammed’in mü’minlerine istiğfar edin, benden mağfiret dileyin!”

Bize de diyor ki:

“—Ey mü’minler, siz de birbiriniz için istiğfar edin, mağfiret dileyin Allah’tan... Birbirlerinizin ayıplarını ifşâ edip ortalığa yaymaktansa; ‘Yâ Rabbi, onu da affet, onu da mağfiret, ona da salâh-ı hal nasib et... İyilikler ver!’ diye candan dualar etmemiz için bir işarettir bu.

e. Ev Sahibi Evin Emiridir

Deylemî, Ebû Hüreyre RA’dan rivayet etmiş. Peygamber SAS Efendimiz buyurmuşlar ki:⁵

إِذَا دَخَلَ قَوْمٌ مَنْزِلَ رَجُلٍ كَانَ رَبُّ الْمَنْزِلِ

أَمِيرَهُمْ حَتَّى يَخْرُجُوا مِنْ مَنْزِلِهِ وَطَاعَتِهِ وَاجِبَةٌ

(الديلمى عن أبي هريرة)

RE. 45/5 (*İzâ dehale kavmun menzile raculin, kâne rabbü'l-menzili emîrehüm, hattâ yahrucû min menzilihî, ve tâatuhû aleyhim vâcibetün.*)

(*İzâ dehale kavmün menzile raculin*) “Bir grup insan bir arkadaşlarının, bir adamın evine konuk geldikleri, misafir oldukları zaman...” Hepsinin başkanı kim olur?

(*Kâne rabbü'l-menzili emîrehüm*) “Evin sahibi o misafirlerin hepsinin emiri, komutanı, başkanı olur; söz onundur, ferman, buyruk onundur, ev sahibinindir. (*Hattâ yahrucu min menzilihî*)

O topluluk o adamın evinden çıkıncaya kadar durum böyledir. (*Ve tâatuhû aleyhim vâcibetün*) O misafirlerin o ev sahibinin emrine uymaları vaciptir, boyunlarının borcudur. Sözü dinlemeleri gerekir.”

f. İzinsiz Eve Giren Kimse

Altıncı hadîs-i şerîf: Ümmü'l-mü'minîn Aişe Vâlidemiz RA'dan rivayet edildiğine göre, Peygamber SAS Efendimiz şöyle buyurmuş:⁶

---

⁵ Ebû Nuaym, *Ahbâr-ı İsfahan*, c.III, s.424, no:902; Ebû Hüreyre RA'dan. *Kenzü'l-Ummâl*, c.IX, s.37, no:24817; *Câmiü'l-Ehâdis*, c.III, s.131, no:1908.

إِذَا دَخَلَ عَلَيْكُمُ السَّائِلُ بِغَيْرِ إِذْنٍ فَلَا تُطْعِمُوهُ

(ابن النجار عن عائشة وهو مما بيّض له الديلمي)

RE. 45/6 (*İzâ dehale aleykümü's-sâilü bi-gayri iznin, felâ tut'imûhu.*)

(*İzâ dehale aleykümü's-sâilü bi-gayri iznin*)
“Sizden birinizin evinize bir dilenci, sizin izniniz olmadan girerse, izinsiz girerse, (*felâ tut'imûhu*) ona yemek ikram etmeyin! Sakın ona bir şey vermeyin!” Çünkü âdâb-ı İslâmiyyeye riayet etmemiştir o...

g. Duada Kararlı Olmak

Buharî, Müslim, Ahmed ibn-i Hanbel ve Neseî, Enes ibn-i Mâlik RA'dan rivayet etmişler. Peygamber SAS Efendimiz buyurmuşlar ki:⁷

---

⁶ Deylemî, *Müsnedü'l-Firdevs*, c.I, s.318, no:1259; Hz. Aişe RA'dan.

Kenzü'l-Ummâl, c.VI, s.400, no:16252; *Câmiü'l-Ehâdîs*, c.III, s.131, no:1907.

⁷ Buhârî, *Sahîh*, c.XIX, s.413, no:5863; Müslim, *Sahîh*, c.XIII, s.174, no:4837; Ahmed ibn-i Hanbel, *Müsned*, c.III, s.101, no:11999; Neseî, *Sünenü'l-Kübrâ*, c.VI, s.151, no:10420; Deylemî, *Müsnedü'l-Firdevs*, c.I, s.316, no:1245; Bezzâr, *Müsned*, c.II, s.283, no:6376; Musannef, *İbn-i Ebî Şeybe*, c.X, s.198, no:29772; Buharî, *Edebü'l-Müfred*, c.I, s.213, no:608; Enes ibn-i Mâlik RA'dan.

Kenzü'l-Ummâl, c.II, s.72, no:3179; *Câmiü'l-Ehâdîs*, c.III, s.139, no:1924.

إِذَا دَعَا أَحَدُكُمْ فَلْيَعِزِّمِ الْمَسْأَلَةَ فِي
الدُّعَاءِ وَلَا يَقُلْ اَللّٰهُمَّ اِنْ شِئْتَ
فَاعْطِنِيْ فَاِنَّ اَللّٰهَ لَا مُسْتَكْرِهَ لَهُ

(ش . حم . خ . م . ن . ن . عن أنس)

RE. 45/7 (*İzâ deâ ehadüküm felya'zimi'l-
mes'elete fi'd-duâi, ve lâ yekul: Allâhümme in
şi'te feâtinî, feinna'llâhe lâ müstekrihe lehû.*)

(*İzâ deâ ehadüküm*) “Sizden biriniz dua ettiği
zaman...” El açıp Allah’tan bir şeyler istiyoruz,
buna dua etmek diyoruz. (*Felya'zimi'l-
meselete fi'd-duâi*) “İsteğinde azimli olsun!”

“—Ver yâ Rabbi, ihsan et yâ Rabbi...” diye
duasını candan, kuvvetli, istekli ve şevkli
olarak ille istiyorum gibi bir duyguyla azimli
olarak yapsın.

(*Ve lâ yekul: Allâhümme in şi'te feâtinî*) “‘Yâ
Rabbi, istersen bana şunu ver, istemezsen
verme!’ tarzında söyleyerek istemesin! ‘Şunu
istiyorum yâ Rabbi’ diye azimli söylesin!”

(*Feinna'llâhe lâ müstekrihe lehû*) Cenâb-ı Hak
onun böyle dua etmesinden rahatsız olmaz.”
Yalvardıkça, hoşuna gider.

h. Kendi Duasına Âmin Demek

Deylemî ve İbn-i Adiy, Ebû Hüreyre RA’dan
rivayet etmişler. Peygamber SAS Efendimiz
buyurmuşlar ki:⁸

إِذَا دَعَا أَحَدُكُمْ فَلْيُؤَمِّنْ عَلَى دُعَاءِ نَفْسِهِ

(عد. عن أبي هريرة)

RE. 45/8 (*İzâ deâ ehadüküm, felyüemmin alâ duâi nefsihî.*) (*İzâ deâ ehadüküm*) “Sizden biriniz dua ettiği zaman, (*felyüemmin alâ duâi nefsihî*) kendisinin duasına kendisi de âmin desin.”

“—Yâ Rabbi, şunu ver... Âmin...”

“—Yâ Rabbi, bunu ver... Âmin...”

İmam dua ederken nasıl *Âmin* diyorsak, kendi duamıza da *Âmin* dememizi tavsiye ediyor.

i. Mü'min Kardeşinin Arkasından Dua Etmek

Müslim, Ümmü'd-Derdâ RA'dan; Harâitî, Ebû Hüreyre RA'dan rivayet etmişler. Peygamber SAS Efendimiz buyurmuşlar ki:⁹

إِذَا دَعَا الرَّجُلُ لِأَخِيهِ بِظَهْرِ الْغَيْبِ

⁸ Deylemî, *Müsnedü'l-Firdevs*, c.I, s.316, no:1250; İbn-i Adiy, *Kâmil fi'd-Duafâ*, c.IV, s.108; Ebû Hüreyre RA'dan.

Kenzü'l-Ummâl, c.II, s.72, no:3180; *Câmiü'l-Ehâdîs*, c.III, s.139, no:1923.

⁹ Müslim, *Sahîh*, c.XIII, s.269, no:4912; Ebû Dâvud, *Sünen*, c.IV, s.331, no:1311; İbn-i Asâkir, *Târih-i Dimâşk*, c.XXV, s.126; Ümmü'd-Derdâ RA'dan.

Temâmü'r-Râzî, *el-Fevâid*, c.I, s.49, no:101; Hatîb-i Bağdâdî, *el-Müttefik ve'l-Müfterik*, c.III, s.308, no:1369; Ebû Hüreyre RA'dan.

Kenzü'l-Ummâl, c.II, s.106, no:3360; *Câmiü'l-Ehâdîs*, c.III, s.143, no:1930.

قَالَتِ الْمَلَائِكَةُ وَلَكَ بِمِثْلِهِ

(م . عن أم الدرداء؛ الخرائطي عن أبي هريرة)

RE. 45/9 (*İzâ dea'r-raculü li-ahihî bi-zahri'l-gaybi, kâleti'l-melâiketü: Ve leke bi-mislihî*)

(*İzâ dea'r-raculü li-ahihî bi-zahri'l-gaybi*)

“Bir kimse mü'min kardeşine onun olmadığı yerde, gıyabında dua ederse, arkasından dua ederse; (*kâleti'l-melâiketü: Ve leke bi-mislihî*) melekler derler ki: Ona istediğin şeyin bir mislini Allah sana da versin!”

Kardeşimiz için dua ediyoruz, ama kardeşimiz burada yok, uzakta... Ama içimizden diyoruz ki:

“—Yâ Rabbi o kardeşimizin sıkıntısını gider, afiyetler ver, rızkını bol et... Dünyasını ahiretini ma'mur eyle!” diye dualar ediyoruz.

Kendisi yok! Kendisinin yanında dua edersek, riyakârlık gibi olur. Arkasından yalvarıyoruz Cenâb-ı Hakk'a...

Melekler de derler ki:

“—Yâ Rabbi, buna da afiyet ver, sağlık ver, bunun da işini rast getir. Kardeşi için neler istiyorsa, bir mislini buna da ver!”

Onun için, kardeşimiz için dua ederken kendimiz için de da etmiş oluyoruz. Meleklerin duası daha efdal...

j. Kadının Kocasına İcâbet Etmesi

Neseî, Begavî, İbn-i Hibbân, Taberânî, Beyhakî, Ziyâü'l- Makdîsî ve Tirmizî, Talk ibn-i Ali RA'dan rivayet etmişler. Peygamber SAS Efendimiz buyurmuşlar ki:¹⁰

إِذَا دَعَا الرَّجُلُ زَوْجَتَهُ لِحَاجَتِهِ
فَلْتَأْتِهِ وَإِنْ كَانَتْ عَلَى التَّنُّورِ

(ن.غ. حب. طب. ق. ض. ت. حسن صحيح عن طلق بن علي)

RE. 45/10 (*İzâ dea'r-racülü zevcete hû li-hacetihî, felte'tihî ve in kânet ale't-tennûr.*)

(*İzâ dea'r-racülü zevcete hû li-hacetihî*) “Bir kimse haceti için zevcesini çağırdığında, (*felte'tihî ve in kânet ale't-tennûr*) tandır üzerinde de olsa ona gelsin!”

Nikâh denilen bir şey var, kadınları taht-ı nikâhımıza alıyoruz. Nikâhımız altına aldıktan sonra, onun yemesini, içmesini, evinin ihtiyaçlarını tedarik etmek mecburiyetindeyiz, vazifemiz bu... Bu vazifemize karşı, onun da bize itaat etmesini bekleriz. Kadın erkeğine itaat etmek mecburiyetindedir. Her ne şekilde olursa olsun, bir haceti oldu mu, o hacetini hiç tereddütsüz yerine getirmesi gerekir.

¹⁰ Tirmizî, *Sünen*, IV, s.387, no:1080; Taberânî, *Mu'cemü'l-Kebîr*, c.VIII, s.331, no:8240; Beyhakî, *Sünenü'l-Kübrâ*, c.VII, s.292, no:14487; Neseî, *Sünenü'l-Kübrâ*, c.V, s.313, no:8971; İbn-i Hibbân, *Sahîh*, c.IX, s.473, no:4165; İbn-i Ebî Şeybe, *Musannef*, c.IV, s.306, no:17420; Ziyâü'l-Makdîsî, *el-Ehâdîsü'l-Muhtâre*, c.III, s.255, no:170; Talk ibn-i Ali RA'dan

Meselâ kadın fırını yakmış, ekmeği pişiriyor. Hamurları fırına koymuş, pişmesini bekliyor. O sırada beyi çağırırsa, ona icabet etmesi gerekir.

“–Ekmekler yanacak?”

Yanarsa yansın, efendisi düşünsün onu... Ekmeğin sahibi o; o düşünsün. Madem ki çağırıyor onu, pekiyi deyip itaat etmesi gerekir.

Allah kusurlarımızı affetsin...

k. Deve Üzerinde Bile Olsa İcabet Etsin!

Bezzâr, Zeyd ibn-i Erkam RA’dan rivayet etmiş. Peygamber SAS Efendimiz buyurmuşlar ki:¹¹

إِذَا دَعَا الرَّجُلُ امْرَأَتَهُ إِلَى فِرَاشِهِ
فَلْتُجِبْ وَإِنْ كَانَتْ عَلَى ظَهْرِ قَتَبٍ

(البزار عن زيد بن أرقم، وصح)

RE. 45/11 (*İzâ dea’r-racülü’mraetehû ilâ firâşihî, feltücib ve in kânet alâ zahri katebin.*)

(*İzâ dea’r-racülü’mraetehû ilâ firâşihî*)
“Bir kimse zevcesini yatağına çağırdığında, (*feltücib ve in kânet alâ zahri katebin*) o kadın deve sırtında da olsa davetine icabet etsin!”

¹¹ Heysemî, *Mecmaü’z-Zevâid*, c.IV, s.571, no:7660; Zeyd ibn-i Erkam RA’dan.

Keşfü’l-Hafâ, c.I, s.89, no:231; *Câmiü’l-Ehâdîs*, c.III, s.142, no:1928.

I. Beyine İcabet Etmeyen Lânete Uğrar

Ahmed ibn-i Hanbel, Buhârî, Müslim ve Ebû Dâvud, Ebû Hüreyre RA'dan rivayet etmişler.

Peygamber SAS Efendimiz buyurmuşlar ki:¹²

إِذَا دَعَا الرَّجُلُ امْرَأَتَهُ إِلَى فِرَاشِهِ فَأَبَتْ فَبَاتَ
غَضْبَانَ عَلَيْهَا لَعْنَتُهَا الْمَلَائِكَةُ حَتَّى تَصْبِحَ

(حم.خ.م.د.د. عن بی هريرة)

RE. 45/12 (*İzâ dea'r-racülü'mraetehû ilâ firâşihî, feebet, febâte gadbâne aleyhâ, leanethe'l-melâiketü hattâ tusbiha.*)

(*İzâ dea'r-racülü'mraetehû ilâ firâşihî, feebet*)
“Bir kimse zevcesini yatağına çağırdığında gelmez, yüz çevirir de (*febâte gadbâne aleyhâ*) kocası ona öfkeli olarak gecelerse; (*leanethe'l-melâiketü hattâ tusbiha*) sabah oluncaya kadar melekler o kadına lânet eder.”

m. Dua Ederken İki Elinizi Açın!

İbn-i Mâce, Abdullah ibn-i Abbas RA'dan rivayet etmiş. Peygamber SAS Efendimiz buyurmuşlar ki:¹³

---

¹² Buhârî, *Sahîh*, c.XI, s.14, no:2998; Müslim, *Sahîh*, c.VII, s.303, no:2596; Ebû Dâvud, *Sünen*, c.VI, s.43, no:1829; Ahmed ibn-i Hanbel, *Müsned*, c.II, s.439, no:9669; Beyhakî, *Sünenü'l-Kübrâ*, c.VII, s.292, no:14485; Ebû Avâne, *Müsned*, c.III, s.86, no:4296; Ebû, Ya'lâ, *Müsned*, c.XI, s.57, no:6196; Begavî, *Şerhü's-Sünneh*, c.V, s.76; Ebû Hüreyre RA'dan.

إِذَا دَعَوْتَ اللَّهَ فَادْعُ اللَّهَ بِبَطْنِ كَفْيِكَ وَلَا تَدْعُ
بِظُهُورِهِمَا فَإِذَا فَرَغْتَ فَاْمَسْحُ بِهِ مَا وَجْهَكَ

(هـ. وابن نصر عن ابن عباس)

RE. 45/13 (*İzâ deavte'llàhe fe'd'ullàhe bi-batni keffeyke, velâ ted'u bi-zuhûrihimâ, feizâ ferağte, fe'msah bihimâ vecheke.*)

(*İzâ deavte'llàhe bi-batni keffeyke*) “Allah’a dua ettiğinde iki elinin içi ile dua et! (*Velâ ted'u bi-zuhûrihimâ*) Sakın böyle onların dışları ile dua etme! (*Feizâ ferağte, fe'msah bihimâ vecheke*) Duayı bitirdiğinde de iki elini yüzüne sür.”

“—Yâ Rabbi, sen duamı kabul eyle!” diye arz et.

Yalnız yağmur dualarında ellerin içi aşağı doğru tutulur, “Yağmurun böyle insin!” diyerekten... Başka zamanlarda dua eller böyle açılarakdan dua edilir.

n. Ehl-i Kitap İçin Dua

İbn-i Adiy, İbn-i Asâkir ve Deylemî, Abdullah ibn-i Abbas RA’dan rivayet etmişler.

---

¹³ İbn-i Mâce, *Sünen*, c.IV, s.22, no:1171; Mervezî, *Salâtü'l-Vitr*, c.I, s.111, no:74; İbn-i Hibbân, *Mecrûhîn*, c.I, s.368; Abdullah ibn-i Abbas RA’dan.

Kenzü'l-Ummâl, c.II, s.80, no:3231; *Câmiü'l-Ehâdîs*, c.III, s.145, no:1936.

Peygamber SAS Efendimiz buyurmuşlar ki:¹⁴

إِذَا دَعَوْتُمْ لِأَحَدٍ مِنَ الْيَهُودِ وَالنَّصَارَى
فَقُولُوا أَكْثَرَ اللَّهُ مَالَكَ وَوَلَدَكَ

(عد.كر. والديلمى عن ابن عمر)

RE. 45/14 (*İzâ deavtüm li-ehadin mine'l-yehudi ve'n-nasârâ, fekülü: Eksera'llàhu mâleke ve veledеke.*)

(*İzâ deavtüm li-ehadin mine'l-yehudi ve'n-nasârâ*) “Yahudi veya hristiyanlardan birisine dua etmeniz lâzım geldiği takdirde, (*fekülü*) deyiniz ki: (*Eksera'llàhu mâleke ve veledеke*) Allah, senin malını ve çocuğunu çoğaltsın!”

o. Dügün Yemeğine İcâbet Edin!

Ahmed ibn-i Hanbel, Buhârî, Müslim, Ebû Dâvud ve İbn-i Hibbân, Abdullah ibn-i Ömer RA'dan rivayet etmişler. Peygamber SAS Efendimiz buyurmuşlar ki:¹⁵

¹⁴ Deylemî, *Müsnedü'l-Firdevs*, c.I, s.271, no:1052; İbn-i Asâkir, *Târih-i Dimaşk*, c.LV, s.208; İbn-i Adiy, *Kâmil fi'd-Duafâ*, c.IV, s.178; Ebû Nuaym, *Ahbâr-ı İsfahan*, c.VIII, s.342, no:1600; Abdullah ibn-i Ömer RA'dan.

Kenzü'l-Ummâl, c.III, s.189, no:6097; *Câmiü'l-Ehâdis*, c.III, s.146, no:1939.

¹⁵ Buhârî, *Sahîh*, c.XVI, s.163, no:4775; Müslim, *Sahîh*, c.VII, s.277, no:2574; Ebû Dâvud, *Sünen*, c.X, s.176, no:3247; Ahmed ibn-i Hanbel, *Müsned*, c.II, s.20, no:4712; Dârimî, *Sünen*, c.II, s.192, no:2205; İbn-i Hibbân, *Sahîh*, c.XII, s.104, no:5294; Beyhakî, *Sünenü'l-Kübrâ*, c.VII, s.261, no:14294; Neseî, *Sünenü'l-Kübrâ*, c.IV, s.140, no:6608; Tahâvî, *Müşkilü'l-Âsâr*, c.VII, s.46, no:2567; İbn-i Asâkir, *Mu'cem*, c.I, s.387, no:788; Abdullah ibn-i Ömer RA'dan.

إِذَا دُعِيَ أَحَدُكُمْ إِلَى الْوَلِيمَةِ فَلْيَأْتِهَا

(مالك، حم . خ . م . د . حب . عن ابن عمر)

RE. 45/15 (*İzâ duiye ehadüküm ile'l-velîmeti, felye'tihâ.*)

(*İzâ duiye ehadüküm ile'l-velîmeti*) “Sizden biri velîme’ye, düğün yemeğine çağrıldığında, (*felye'tihâ*) gitsin!”

Komşunuzda bir düğün var, size davetiye geliyor. Eğer günaha müteallik bir şey yoksa, böyle bir davete icabet etmek vacibdir. Günaha müteallik bir şey varsa, oraya gidip gitmemekte serbesttir.

Bazen birden fazla davetiye gelir. En evvel kimin daveti geldiyse, ona gitmek uygun olur. Yahut kimin evi yakınsa, ona gider.

ö. Davete İcâbet Edin!

Ahmed ibn-i Hanbel, Müslim, Ebû Dâvud, Tirmizî ve İbn-i Hibbân, Ebû Hüreyre RA’dan rivayet etmişler. Peygamber SAS Efendimiz buyurmuşlar ki:¹⁶

إِذَا دُعِيَ أَحَدُكُمْ إِلَى طَعَامٍ فَلْيُجِبْ فَإِنْ كَانَ

مُفْطِرًا فَلْيَأْكُلْ وَإِنْ كَانَ صَائِمًا فَلْيُصَلِّ

(حم . م . د . ت . حب . عن أبي هريرة)

RE. 45/16 (*İzâ duiye ehadüküm ilâ taàmin, felyücib; fein kâne muftıran, felye'kül; ve in kâne sàimen, felyusalli.*)

(*Izâ duiye ehadüküm ilâ taàmin*) “Sizden biri bir yemeğe davet edildiğinde, (*felyüçib*) gitsin. (*Fein kâne muftıran, felye’kül*) Oruçlu değilse, otursun yesin! (*Ve in kâne saïmen, felyusalli*) Oruçlu ise, otursun, onun için dua etsin!”

p. Camide Bit Öldürmeyin!

Abdürrezzak, Yahyâ ibn-i Ebî Kesîr RA’dan rivayet etmiş. Peygamber SAS Efendimiz buyurmuşlar ki:¹⁷

إِذَا رَأَى أَحَدَكُمْ الْقَمْلَةَ فَلَا يَقْتُلْهَا
فِي الْمَسْجِدِ وَلَكِنْ لِيَصِرَّهَا
فِي ثَوْبِهِ فَإِذَا خَرَجَ فَلْيَقْتُلْهَا

(عب . عن يحيى بن أبي كثير)

¹⁶ Taberânî, *Mu’cemü’l-Kebîr*, c.X, s.231, no:10563; Deylemî, *Müsnedü’l- Firdevs*, c.I, s.338, no:1347; Heysemî, *Mecmaü’z-Zevâid*, c.IV, s.81, no:6158; Mizzî, *Tehzîbü’l-Kemâl*, c.XXXIII, s.200, no:7285; Abdullah ibn-i Mes’ud RA’dan.

Müslim, *Sahîh*, c.VII, s.287, no:2584; Tirmizî, *Sünen*, c.III, s.259, no:711; Ebû Dâvud, *Sünen*, c.VI, s.455, no:2104; Ahmed ibn-i Hanbel, *Müsned*, c.II, s.507, no:10593; Beyhakî, *Sünenü’l-Kübrâ*, c.VII, s.263, no:14309; İbn-i Hibbân, *Sahîh*, c.XII, s.120, no:Begavî, *Şerhü’s-Sünneh*, c.III, s.300; İbn-i Adiy, *Kâmil fi’d-Duafâ*, c.III, s.345; Neseî, *Sünenü’l-Kübrâ*, c.II, s.243, no:3270; Beyhakî, *Şuabü’l-İman*, c.V, s.129, no:6066; Ebû Ya’lâ, *Müsned*, c.X, s.424, no:6036; Tahâvî, *Müşkilü’l-Âsâr*, c.VII, s.50, no:2571; Hatîb-i Bağdâdî, *Târih-i Bağdad*, c.V, s.303, no:2813; Ebû Hüreyre RA’dan.

¹⁷ Abdürrezzak, *Musannef*, c.I, s.446, no:1744; Yahyâ ibn-i Ebî Kesîr RA’dan.

Kenzü’l-Ummâl, c.VII, s.673, no:20854; *Câmiü’l-Ehâdîs*, c.III, s.160, no:1966.

RE. 45/17 (*İzâ raâ ehadükümü'l-kamlete, felâ yaktülhâ fi'l- mescid; ve lâkin li-yasırrehâ fî sevbihî, feizâ harace felyaktülhâ.*)

(*İzâ raâ ehadükümü'l-kamlete*) “Sizden biri mescidde iken bit gördüğünde, (*felâ yaktülhâ fi'l-mescid*) mescidde onu öldürmesin. (ve *lâkin li-yasırrehâ fî sevbihî*) Elbisesinde tutsun, (*feizâ harace felyaktülhâ*) dışarı çıkınca yok etsin.”

Çok şükür, Allah o dertten kurtardı Ümmet-i Muhammed’i, eskiden çok vardı. Herkesin evinde, camide, her yerde bulunuyordu. Burada da diyorki:

“—Mescidde iken kendi üzerinde veya bir başkasının üzerinde bir bit gördün. Hemen onu öldürme orada... Onu bir şeyin içine sar, sakla! Mescidin dışına çık, orada öldür!”

r. Ashabım Hakkında İleri Geri Konuşmayın!

Taberânî, Ebû Nuaym, İbn-i Asâkir ve İbn-i Adiy, Abdullah ibn-i Mes’ud RA’dan; Taberânî Sevban RA’dan; İbn-i Adiy Abdullah ibn-i Ömer RA’dan rivayet etmişler.

Peygamber SAS Efendimiz buyurmuşlar ki:¹⁸

إِذَا ذُكِرَ أَصْحَابِي فَأَمْسِكُوا وَإِذَا ذُكِرَتِ
النُّجُومُ فَأَمْسِكُوا وَإِذَا ذُكِرَ الْقَدْرُ فَأَمْسِكُوا

(طب . حل . كر عد . عن ابن مسعود ؛ طب . عن ثوبان ؛ عد . عن ابن عمر)

RE. 45/18 (*İzâ zükire ashâbî, feemsikû; ve izâ zükireti'n- nücûmü, feemsikû; ve izâ zükire'l-kaderu, feemsikû.*)

Ashab-ı kiram arasında bazı hadiseler oldu. Gerek Hz. Ali Hz. Muaviye arasında, gerekse Hz. Ali ile Hz. Aişe arasında... (*İzâ zükire ashâbî, feemsikû*) “Ashabım arasındaki çekişmelerden bahsedildiğinde kendinizi tutun, konuşmayın!”

(*Ve izâ zükireti'n-nücûmü*) “Yıldızlardan bahsedildiğinde sükût ediniz. (*Ve izâ zükire'l-kaderu, feemsikû*) Kaderden bahsedilince de gene kendinizi tutun, konuşmayın!”

s. Helâda Kibleye Dönmeyin!

İmam Mâlik, Taberânî ve Beyhakî, Ebû Eyyûb el-Ensârî RA'dan rivayet etmişler. Efendimiz SAS şöyle buyurmuşlar:¹⁹

إِذَا ذَهَبَ أَحَدُكُمْ إِلَى الْغَائِطِ وَالْبَوْلِ فَلَا

¹⁸ Taberânî, *Mu'cemü'l-Kebîr*, c.II, s.96, no:1427; Heysemî, *Mecmaü'z-Zevâid*, c.VII, s.411, no:11850; Sevban RA'dan.

Taberânî, *Mu'cemü'l-Kebîr*, c.X, s.198, no:10448; Deylemî, *Müsnedü'l-Firdevs*, c.I, s.336, no:1337; *Müsnedü'l-Hâris*, c.III, s.210, no:728; Harâitî, *Mesâviü'l-Ahlâk*, c.II, s.296, no:740; Heysemî, *Mecmaü'z-Zevâid*, c.VII, s.411, no:11851; İbn-i Adiy, *Kâmil fi'd-Duafâ*, c.VII, s.25; İbn-i Asâkir, *Târih-i Dimaşk*, c.II, s.40; Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, c.IV, s.108; Abdullah ibn-i Mes'ud RA'dan.

İbn-i Adiy, *Kâmil fi'd-Duafâ*, c.VI, s.162; İbn-i Hibbân, *Mecrûhîn*, c.III, s.115; Cürcânî, *Târih-i Cürcân*, c.I, s.294, no:494; Abdullah ibn-i Ömer RA'dan.

يَسْتَقْبِلُ الْقِبْلَةَ وَلَا يَسْتَدْبِرُهَا بِفَرْجِهِ

(مالك، طب. ق. عن أبي أيوب)

RE. 45/19 (*İzâ zehebe ehadüküm ile'l-gàiti ve'l-bevli, felâ yestakbili'l-kıblete, ve lâ yestedbirhâ bi-fercihî.*)

(*İzâ zehebe ehadüküm ile'l-gàiti, ve'l-bevli*)
“Sizden biriniz büyük abdeste ve küçük abdeste gittiği zaman, (*felâ yestakbili'l-kıblete*) yönünü, yüzünü kibleye dönmessin; (*ve lâ yestedbirhâ bi-fercihî*) arkasını da kibleye döndürmesin!”

Evlerimizde de böyle... Buna helâ taşlarını yerleştirirken dikkat etmek lâzım! Ustaların veya ev sahibinin bunları göz önünde tutması lâzım!

“—Etraf kapalı olduğu için zarar vermez!” diyen olmuşsa da, daha doğrusu önünü ve arkasını kibleye karşı çevirmemektir.

Eğer taş öyle konmuşsa, bir mecburiyet olur. Mümkünse onu da değiştirmek lâzım!

---

¹⁹ Neseî, *Sünen*, c.I, s.40, no:20; Ahmed ibn-i Hanbel, *Müsned*, c.V, s.414, no:23561; Taberânî *Mu'cemü'l-Kebîr*, c.IV, s.143, no:3495; Ebû Eyyûb el-Ensârî RA'dan.

Beyhakî, *Sünenü'l-Kübrâ*, c.I, 102, no:500; Ebû Avâne, *Müsned*, c.I, s.171, no:511; Ebû Hüreyre RA'dan.

Kenzü'l-Ummâl, c.IX, s.361, no:26463; *Câmiü'l-Ehâdîs*, c.III, s..155, no:1957.

ş. Taşla Temizlenmek

Ahmed ibn-i Hanbel, Ebû Dâvud ve Neseî, Hz. Aişe RA'dan rivayet etmişler.

Peygamber SAS Efendimiz buyurmuşlar ki:²⁰

إِذَا ذَهَبَ أَحَدُكُمْ إِلَى الْغَائِطِ فَلْيَذْهَبْ مَعَهُ
بِثَلَاثَةِ أَحْجَارٍ يَسْتَطِيبُ بِهِنَّ فَإِنَّهَا تَجْزِي عَنْهُ

(حم. د. ن. عن عائشة)

RE. 45/20 (*İzâ zehebe ehadüküm ile'l-gàiti, felyezheb meahu bi- selâseti ahcârin yestatîbu bihinne, feinnehâ tucziü anhü.*)

(*İzâ zehebe ehadüküm ile'l-gàiti*) “Sizden biri kaza-i hacete gittiğinde, (*felyezheb meahu bi-selâseti ahcârin yestatîbu bihinne*) taharetlenmek için yanına üç adet taş alsın! (*Feinnehâ tucziü anhü*) Bunlar onun için yeterlidir.”

Hacca gidiyoruz. Eskiden nerede böyle sular, her yerde şakır şakır aksın... Bir def-i hacet gerekti bir yerde, su da yok. O zaman ne yapacağız? O zaman hiç olmazsa taşla silerek o pisliği üzerimizden uzaklaştırmağa çalışacağız.

---

²⁰ Ebû Dâvud, *Sünen*, c.I, s.58, no:36; Neseî, *Sünen*, c.I, s.85, no:44; Ahmed ibn-i Hanbel, *Müsned*, c.VI, s.133, no:25056; Beyhakî, *Sünenü'l-Kübrâ*, c.I, s.103, no:503; Dârimî, *Sünen*, c.I, s.180, no:670; Hz. Aişe RA'dan.

Kenzü'l-Ummâl, c.IX, s.352, no:26403; *Câmiü'l-Ehâdis*, c.III, s.155, no:1956.

t. Kötü Rüyaı Yorumlamayın!

Tirmizî, Ebû Hüreyre RA'dan rivayet etmiş. Peygamber SAS Efendimiz buyurmuşlar ki:²¹

إِذَا رَأَى أَحَدُكُمْ الرُّؤْيَا الْحَسَنَةَ فَلْيَفْسِرْهَا

وَلْيُخْبِرْ بِهَا وَإِذَا رَأَى الرُّؤْيَا

الْقَبِيحَةَ فَلْيَفْسِرْهَا وَلَا يُخْبِرْ بِهَا

(ت. عن أبي هريرة)

RE. 45/21 (*İzâ raâ ehadükümü'r-rü'ye'l-hasenete, felyüfessirhâ, velyuhbir bihâ; ve izâ raâ rü'ye'l-kabîhate, felâ yüfessirhâ, ve lâ yuhbir bihâ.*)

(*İzâ raâ ehadükümü'r-rü'ye'l-hasenete*) “Sizden biriniz güzel bir rüya görürse, (*felyüfessirhâ*) bunu yorumlasın. Rüya yormak diyoruz ya, tabir etmek, tabir etsin. (*Velyuhbir bihâ*) Başkasına da anlatsın!”

(*Ve izâ raâ rü'ye'l-kabîhate*) “Kötü bir rüya görürse, (*felâ yüfessirhâ*) bunu yorumlamasın, (*ve lâ yuhbir bihâ*) ve başkasına da söylemesin, kalsın, kapansın!” diyor.

u. Kötü Rüya Gören Sol Tarafına Üç Defa Tükürsün!

Müslim, Ebû Dâvud ve İbn-i Mâce, Câbir ibn-i Abdullah RA'dan rivayet etmişler.

²¹ *Kenzü'l-Ummâl*, c.XV, s.364, no:41392; *Câmiü'l-Ehâdîs*, c.III, s.159, no:1964.

Peygamber SAS Efendimiz diyor ki:²²

إِذَا رَأَى أَحَدُكُمْ الرُّؤْيَا يَكْرَهُهَا فَلْيَبْصُقْ
عَنْ يَسَارِهِ ثَلَاثًا وَلْيَسْتَعِذْ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ
ثَلَاثًا وَلْيَتَحَوَّلْ عَنْ جَنْبِهِ الَّذِي كَانَ عَلَيْهِ

(م. د. د. ه. عن جابر)

RE. 46/1 (*İzâ reâ ehadükümü'r-rü'yâ yekrehuhâ, fe'l-yepsuk an yesârihi selâsen, ve'l-yestfiz bi'llâhi mine's-şeytâni, ve'l-yetehavvel an cenbihi'llezî kâne aleyhi.*)

(*İzâ reâ ehadükümü'r-rü'yâ yekrehuhâ*)
“Sizden biriniz, gece hoş gitmeyen bir rüya görmüşse, (*felyepsuk an yesârihi selâsen*) uyandığında, sol tarafına 3 defa tüh tüh tüh desin tükürsün. (*Ve'l- yesteiz bi'llâhi mine's-şeytân*) Şeytanın şerrinden Allah'a sığınsın. (*Ve'l-yetehavvel an cenbihi'llezî kâne aleyhi*) Hangi tarafına yatıyorduyorsa öbür tarafına dönsün.” diyor.

---

²² Müslim, *Sahîh*, c.XI, s.352, no:4199; Ebû Dâvûd, *Sünen*, c.XIII, s.210, no:4368; İbn-i Mâce, *Sünen*, c.XI, s.385, no:3898; Neseî, *Sünenü'l-Kübrâ*, c.IV, s.390, no:7653; Beyhakî, *Şuabü'l-İman*, c.IV, s.188, no:4761; İbn-i Hibbân, *Sahîh*, c.XIII, s.425, no:6060; Ahmed ibn-i Hanbel, *Müsned*, c.III, s.350, no:14822; Hâkim, *Müstedrek*, c.IV, s.434, no:8182; Abd ibn-i Humeyd, *Müsned*, c.I, s.319, no:1047; İbn-i Ebî Şeybe, *Musannef*, c.X, s.337, no:30161; İbn-i Asâkir, *Mu'cem*, c.I, s.315, no:644; Hatîb-i Bağdâdî, *Târih-i Bağdad*, c.IX, s.250, no:4827; Câbir ibn-i Abdullah RA'dan.

ü. Güzel Rüya Allah'tandır, Hamd Etsin!

Ahmed İbn-i Hanbel, Buhârî ve Tirmizî, Ebû Saîd el-Hudrî RA'dan rivayet etmişler.

Peygamber SAS Efendimiz buyurmuşlar ki:²³

إِذَا رَأَى أَحَدُكُمْ الرُّؤْيَا يُحِبُّهَا فَإِنَّمَا
هِيَ مِنَ اللَّهِ فَلِيُحْمَدِ اللَّهَ عَلَيْهَا وَلِيُحَدِّثُ
بِهَا وَإِذَا رَأَى غَيْرَ ذَلِكَ مِمَّا يَكْرَهُ فَإِنَّمَا
هِيَ مِنَ الشَّيْطَانِ فَلْيَسْتَعِذْ بِاللَّهِ مِنْ شَرِّهَا
وَلَا يَذْكُرْهَا لِأَحَدٍ فَإِنَّهَا لَا تَضُرُّهُ

(حم . خ . ت . عن أبي سعيد)

RE. 46/2 (İzâ raâ ehadükümü'r-rü'yâ yuhibbuhâ, feinnemâ hiye mina'llâhi, felyahmedi'llâhe aleyhâ, ve'l-yuhaddis bihâ; ve izâ raâ gayra zâlike mimmâ yekrehu, feinnemâ hiye mine's-şeytân, felyestaiz bi'llâhi min şerrihâ, ve lâ yezkürhâ li-ehadin, feinnemâ lâ tedurruhû.)

²³ Buhârî, *Sahîh*, c.XXI, s.430, no:6523; Tirmizî, *Sünen*, c.XI, s.351, no:3375; Neseî, *Sünenü'l-Kübrâ*, c.IV, s.390, no:7652; Ahmed ibn-i Hanbel, *Müsned*, c.III, s.8, no:11069; Hâkim, *Müstedrek*, c.IV, s.434, no:8181; Ebû Ya'lâ, *Müsned*, c.II, s.513, no:1363;

Kenzü'l-Ummâl, c.XV, s.365, no:41396; *Câmiü'l-Ehâdîs*, c.III, s.162, no:1971.

(*Izâ raâ ehadükümü'r-rü'yâ yuhibbuhâ*)
“Sizden biriniz seveceği, hoşuna gideceği bir
rüya görmüş ise, (*feinnemâ hiye mina'llâhi*)
bu Allah'tandır.”

Hoş bir rüya gördü. Feyizlere gark oldu, nur
içinde kaldı. Tatlı, sabahleyin de uykudan
uyandı, tamam güzel. Bu Allah'tandır.
(*Felyahmedi'llâhe aleyhâ*) “Bu rüyadan dolayı
Allah'a hamd etsin. ‘Yâ Rabbi çok şükür! Bu
rüyayı bana gösterdin.’ desin. (*Ve'l- yuhaddis
bihâ*) Onu başkalarına anlatsın, şöyle bir rüya
gördüm, hayırdır inşaallah.” diye.

(*Ve izâ raâ gayre zâlike*) “Bundan başka bir
rüya görürse, (*mimmâ yekrehu*) yani hoşuna
gitmeyecek bir rüya görürse, (*feinnemâ hiye
mine's-şeytân*) o da şeytandandır.” Çünkü
şeytan insanın içinde, damarlarının içinde
dolaşıyor. Sağa sola sataşıyor. Aklına baskı
yapıyor.

(*Felyestaiz bi'llâhi min şerrihâ*) “Bu rüyanın
şerrinden, kötü olarak tezahür etmesinden
Allah'a sığınsın. (*Ve lâ yezkürhâ li- ehadin,
feinnemâ lâ tedurruhû.*) Başkasına hiç
anlatmasın, hiçbir kimseye anlatmasın. Çünkü
anlatmazsa zarar vermez.”

Onun için her zaman o Şeytan aleyhilla'nenin
şerrinden Allah'a sığınmak mecburiyetindeyiz.
Görmediğimiz bir kuvvet... Gördüğümüz bir
kuvvet olsa onunla döğüşürüz, vuruşuruz;
kolay... Onu göremediğimiz için, onun
şerrinden Allah'a sığınmaktan başka çare yok!

Halbuki bu şeytandan daha belâ birisi daha var. Şeytan usta bir mahlûktur, insanı kandırmağa çalışır. Kandıramazsa, başka taraftan yaklaşır. Fakat nefis var ya, o nefis şeytandan yetmiş kere daha berbat... Çünkü bu inatçıdır, sana yaptıracağını mutlaka yaptırmak ister. Şeytan yaptıramadı mı vaz geçer. Fakat nefis inatçıdır, mutlaka sana dediğini yaptıрмаğa çalışır. Nefis şeytandan daha berbattır. Allah ikisinin de şerrinden cümlemizi muhafaza etsin...

Nefis bizi taşıyan bir mahlûktur. Mertebeleri var... Onların başlangıcı emmâredir. Nefis ıslah edile edile kemâle ulaşır, cennete lââyık olur. Islah edilmez de emmâre mertebesinde kalırsa, Allah esirgeye, o da sahibini cehenneme götürür.

Onun için, nefsin ıslahını konuşmak her şeyden daha önde gelir. Çünkü bizi cennete götürecek de o nefistir, cehenneme sürükleyecek de o nefistir. Allah bu nefsin şerrinden ve şeytanın şerrinden cümlemizi muhafaza etsin...

v. Nazarı Önlemek İçin Dua

Ebû Ya'lâ, Taberânî, Hâkim ve Ziyâü'l-Makdîsî, Âmir ibn-i Rebi RA'dan; Hâkim, Sehl ibn-i Huneyf RA'dan rivayet etmişler. Peygamber SAS Efendimiz buyurmuşlar ki:²⁴

إِذَا رَأَى أَحَدُكُمْ مِنْ نَفْسِهِ أَوْ مَالِهِ
أَوْ مِنْ أَخِيهِ مَا يُعْجِبُهُ فَلْيَدْعُ

لَهُ بِالْبَرَكَةِ فَإِنَّ الْعَيْنَ حَقٌّ

(ع. طب. ك. ض. عن عامر بن ربيعة؛ ك. عن سهل)

RE. 46/3 (*İzâ raâ ehadiküm min nefsihî, ev mâlihî, ev min ahîhi mâ yu'cibuhû; felyed'u lehû bi'l-bereketi, feinne'l-ayne hakkun.*)

(*İzâ raâ ehadiküm min nefsihî, ev mâlihî, ev min ahîhi, mâ yu'cibuhû*) “Sizden biriniz kendisinde, malında yahut müslüman kardeşinde, dostlarında hoşuna giden bir şey, bir güzellik gördüğünde...”

Yeni bir elbise giyinmiş yahut bir mevkiden bir mevkiye yükselmiş, yahut işi daha genişlemiş, ticaretini artırmış, hoşunuza gitti. (*Felyed'u lehû bi'l-bereketi*) Ona bereketle dua eyle:

“—Allah bereket versin, Allah mübarek etsin... Allah makamınızı âlî etsin, derecenizi yüksek etsin, işinizi âsân etsin... Vücutlarınıza da afiyet versin...” de!

---

²⁴ Hâkim, *Müstedrek*, c.IV, s.240, no:7499; Neseî, *Sünenü'l-Kübrâ*, c.VI, s.61, no:10039; Ebû Ya'lâ, *Müsned*, c.XIII, s.119, no:7195; İbn-i Ebî Şeybe, *Musannef*, c.VII, s.415, no:24060; Ziyâü'l-Makdîsî, *el-Ehâdîsü'l-Muhtâre*, c.III, s.268, no:213; Deylemî, *Müsnedü'l-Firdevs*, c.I, s.316, no:1246; Heysemî, *Mecmaü'z-Zevâid*, c.V, s.186, no:8430; Âmir ibn-i Rebîa RA'dan.

Hâkim, *Müstedrek*, c.III, s.465, no:5742; Sehl ibn-i Huneyf RA'dan.

Kenzü'l-Ummâl, c.VI, s.746, no:17668; *Câmiü'l-Ehâdîs*, c.III, s.165, no:1978.

Bazı tenâsüb-ü endam, güzel vücut sahibi kimseler vardır, insan görünce hayran olur. O hayranlığın karşısında sen ona dua et! (*Feinne'l-ayne hakkun*) Çünkü göz değmesi, nazar değmesi haktır.” Bu gözün bir zehiri vardır, yılanın zehiri gibidir. Yılanın zehiri nasıl insanı helâk ediyorsa, bu gözün zehiri de öyle helâk eder.

Bunu inkâr etmemek lâzım! Hepimizin hayatta çok defa tesadüf ettiğimiz şeylerdir. İnsanı birdenbire yıkar. Bakarsın malınız perişan olur, vücudunuz hasta olur. Evinize bir sürü afatlar olur. Yahu bu nereden oldu? Bunu araştırırsan, bakarsın bir gözü değenin gözü değmiştir size...

Allah muhafaza etsin... Bazı adamın göz değmesi de daha kuvvetli olur, insanı birdenbire yıkar, düşürür. Bunun misalleri de çoktur. Çiftçiler hayvan sürerken, bazı gözü değen kimseler baktıkları zaman, hayvan ölüveriyor.

Hatta bir yazı okumuştum. Hindistan'da yol yapıyorlarmış. Sert bir kayalığa rast gelmişler. Bir türlü onu kırıp da yolu açamıyorlarmış. Birisi demiş ki:

“—Neden bu kadar uğraşıyorsunuz? Filan adamı getirin, şöyle bir baksın, yeter!” demiş.

Çağırılmışlar, adam şöyle bir bakmış, dağ erimiş, pamuk gibi olmuş. O zaman kolayca yolu açmışlar. Bunun misalleri çoktur.

Onun için çörek otu denilen bir ot vardır ya, o nazara karşı çok iyidir. Onu üzerinizde bulundurun! 41 tanesini okur da saklarsanız, o sizin nazardan korunmanıza inşallah kâfi gelir.

Göz değmesi haktır. “İnsanları mezara, hayvanları tencereye kor!” derler.

y. Hasta Görünce Edilecek Dua

Beyhakî, Ebû Hüreyre RA’dan rivayet etmiş. Peygamber SAS Efendimiz buyurmuşlar ki:²⁵

إِذَا رَأَى أَحَدَكُمْ مُبْتَلَى فَقَالَ الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي
عَافَانِي مِمَّا ابْتَلَاكَ بِهِ وَفَضَّلَنِي عَلَيْكَ وَعَلَى
كَثِيرٍ مِنْ عِبَادِهِ تَفْضِيلًا كَانَ شُكْرَ تِلْكَ النِّعْمَةِ

(هـب . عن أبي هريرة)

RE. 46/4 (*İzâ raâ ehadüküm mübtelen fekalâ: El-hamdü li’llahi’llezî âfânî mimme’btelâke bihi, ve faddalenî aleyke, ve alâ kesîrin min ibâdihî tafdîlâ, kâne şükre tilke’n-nimeti.*)

(*İzâ raâ ehadüküm mübtelen*) “Sizden biriniz bir hastalığa müptela olmuş, bir derde giriftar olmuş birini gördüğü zaman...”

²⁵ Beyhakî, *Şuabü’l-İman*, c.IV, s.107, no:4443; Taberânî, *Mu’cemü’l-Evsat*, c.V, s.78, no:4724; Ebû Hüreyre RA’dan.

Kenzü’l-Ummâl, c.II, s.142, no:3509; *Câmiü’l-Ehâdîs*, c.III, s.164, no:1976.

Her yerde görülür; ayağı yok, kolu yok, gözü yok, şuuru yok...

Böyle insanlara daima rast gelinir. Cami kapılarına da gelirler, dikilirler, yardım isterler bizden...

(Fekâle) Onları gördüğünüz vakitte şöyle deyin:

الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي عَافَانِي مِمَّا ابْتَلَاكَ بِهِ وَفَضَّلَنِي
عَلَيْكَ وَعَلَى كَثِيرٍ مِنْ عِبَادِهِ تَفْضِيلًا

(*El-hamdü li'llahi'llezî âfânî mimme'btelâke bihi, ve faddalenî aleyke, ve alâ kesîrin min ibâdihî tafdîlâ*)

Mânası şu: (*El-hamdü li'llahi'llezî âfânî mimme'btelâke bihi*) “O Allah’a hamdolsun ki, sana verdiği bu belâyı, bu musibeti bana vermemiş, ben bundan salimim. Bana bu sıhhati veren Allah’a hamd olsun.”

(*Ve faddalenî aleyke ve alâ-kesîrin min ibâdihî tafdîlâ*) “Bana böyle sıhhat vermek suretiyle beni senden ve diğer in sanlardan sıhhat bakımından üstün durumda kılmış. Bana böyle bir lütuf ile ayrı bir üstünlük vermiş olan ve beni hasta etmeyen, bu belâyı uğratmayan Allah’a hamd ü senâlar olsun!” de buyuruyor.

Böyle dediğimiz takdirde, (*Kâne şükre tilke'n-nimeti*) “Bu o nimetin şükrü olur.” buyuruyor.

Bize hatırlatıyor ki, Allah-u Teâlâ Hazretleri'nin verdiği nimetlere şükredin! Öyle birini gördüğün vakitte hakir gözle bakma ona, tahkir etme onu! “Her gün bu kapıya niye geliyorsun?” deme sakın ona... Onu öyle yapan Allah seni de öyle yapsaydı, ne yapardın? Elimizden ne gelirdi? Bir şey gelmezdi. Biz de bir kapının önüne dikilir, beş on kuruş versinler diye bakardık. Onun da o hale düşmesinde çeşitli sebepler vardır.

Onun için biz, Allah'ın verdiği nimetlere şükredeceğiz:

“—El-hamdü lillâh yâ Rabbi, beni de kör etmedin, topal etmedin, çolak etmedin, hasta etmedin... El-hamdü lillâh sıhhatim yerinde, kazancım yerinde... Sana hamd ü senâlar olsun yâ Rabbi!” diyeceğiz.

“—Onu da bu dertlerden kurtar, ona da afiyetler ver!” diye onun için de dualar edeceğiz.

z. Cenaze İçin Ayağa Kalkılması

Buhârî, Müslim, ve Neseî, Âmir ibn-i Rebâa RA'dan rivayet etmişler. Peygamber SAS Efendimiz buyurmuşlar ki:²⁶

إِذَا رَأَى أَحَدَكُمْ جَنَازَةً فَإِنْ لَمْ يَكُنْ
مَاشِيًا مَعَهَا فَلْيَقُمْ حَتَّى يَخْلُفَهَا أَوْ تَخْلُفَهُ أَوْ
تُوضَعَ مِنْ قَبْلِ أَنْ تَخْلُفَهُ

(خ.م.ن. عن عامر بن ربيعة)

RE. 46/5 (*İzâ reâ ehadüküm cenâzetem, fein lem yekün mâşiyen me'ahâ, felyekum hattâ yahlufehâ, ev tahlufuhu, ev tûdaa min kabli en tuhlefêhû.*)

(*İzâ raâ ehadüküm cenâzetem*) “Sizden biriniz bir cenaze gördüğü zaman, (*fein lem yekün mâşiyen meahâ*) eğer onunla beraber yürüyen ve ona son vazifesini yapıp teşyi etmekte olan grubun içinde değilsen; bir cenaze gördün, o yürüyenler arasında değilsen; (*felyekum hattâ yahlufehâ*) cenaze önünden geçip onu geride bırakıncaya kadar kalksın, saygı göstereceğin ona... Cenaze için ayağa kalksın, oturuyorsa ayağa kalksın, saygı göstereceğin!”

(*Ev tahlüfuhû*) “Veyahut cenaze onu geride bırakıncaya kadar...” Kendisi cenazeyi geride bırakıncaya veyahut cenaze kendisini geride bırakıncaya kadar ayakta dursun! (*Ev tûdaa min kabli en tuhlefêhu*) “Cenaze öteye gitmiyor, geride de bırakmıyor bu gören kişiyi; o zaman yerine konuluncaya kadar ayakta dursun. Cenaze yerine konulduğu zaman oturabilir.”

Bu âdâb-ı İslâmiyyedendir. Gerek müslüman gerek Hristiyan, cenazeye karşı bir saygı göstermek gerekir.

---

²⁶ Buhârî, *Sahîh*, c.V, s.66, no:1225; Müslim, *Sahîh*, c.V, s.62, no:1590; Neseî, *Sünen*, c.VI, s.484, no:1889; Ahmed ibn-i Hanbel, *Müsned*, c.III, s.445, no:15713; Taberânî, *Mu'cemü'l-Evsat*, c.I, s.123, no:391; Taberânî, *Müsnedü'ş-Şâmiyyîn*, c.I, s.412, no:721; İbn-i Esir, *Üsdü'l-Gâbe*, c.I, s.557; İbn-i Asâkir, *Târih-i Dimâşk*, c.XXV, s.314; Âmir ibn-i Rebîa RA'dan.

Sonra, Müslümanlara karşı İslâmî bir borcumuz var. Cenazesine iştirak edemiyorsak da, hiç olmazsa, ayakta dikilip, o geçinceye kadar;

“—Yâ Rabbi, buna da mağfiret eyle! Rahmetine nâil eyle...” diye dua da ederiz.

Allah cümlemize hüsn-ü hatimelerle göçüşler nasib eylesin...

Müslümanlığın hukuku çoktur. Selmân-ı Fârisî Hazretleri ile, Ebü'd-Derdâ Hazretleri'ni Peygamber SAS kardeş yapmış. Buhârî'de kardeşlik bahsi vardır, orasını tekrar tekrar okumanızı rica ederim. Orada çok dersler, ibretler vardır.

Selmân-ı Fârisî, kardeşi olan Ebü'd-Derdâ'nın evine gitmiş. Evde yokmuş, biraz sonra gelmiş. Misafirine yemek getirmiş;

“—Buyur, ye!” demiş.

Selman RA demiş ki:

“—Haydi sen de ye!”

“—Ben oruçluyum!” demiş.

“—Sen yemezsen, ben de yemem!” demiş.

Orucunu bozdurmuş, beraber yemişler. Yatma zamanı gelmiş. Selman RA'a:

“—Sen yat!” demiş.

“Ben biraz namaz kılacağım, ibadet edeceğim.” demiş.

“—Olmaz, sen de yat!” demiş

Ama canı sıkılmış. Hem orucumu bozdurdu, hem gece namazıma mâni oldu diye, sabahleyin Peygamber Efendimiz'e şikayet etmiş.

Peygamber Efendimiz de demiş ki:

“–Selman haklıdır.”

Neden? Yalnız ibadetle olmuyor, bütün hak sahiplerinin hakkını ödemek lâzım!

Ana hakkı var, baba hakkı var, hanım hakkı var, komşu hakkı var, çocukların hakkı var, dostların hakkı var, herkesin hakkı var...

Bir Müslümanın cenazesi var... O cenaze komşumuzsa, iştirak etmek mecburiyetindeyiz. Ama komşularla hiç alâkası da olmuyor bugün insanların... Komşusu vefat ediyor. Cenaze imamı ayrı, teşkilat ayrı; alıp götürüyorlar. Komşusunun da haberi bile olmuyor. Halbuki bunlar Müslümanlıkta vazife...

Komşumuz hasta mı, sağ mı soracağız. Ziyaretine gideceğiz, cenazesine gideceğiz.

aa. Kendinden Aşağıda Olana Bak!

Ebû Hüreyre RA'dan İbn-i Hibban rivayet etmiş.

Peygamber SAS Efendimiz buyurmuşlar ki:²⁷

إِذَا رَأَى أَحَدَكُمْ مِنْ فَضْلِ عَلَيْهِ فِي

---

²⁷ İbn-i Hibbân, *Sahîh*, c.II, s.489, no:711; Buhârî, *Sahîh*, c.XX, s.138, no:6009; Tirmizî, *Sünen*, c.VI, s.421, no:1702; Ahmed ibn-i Hanbel, *Müsned*, c.II, s.314, no:8132; Taberânî, *Mu'cemü'l-Esvat*, c.I, s.181, no:578; Beyhakî, *Şuabü'l- İman*, c.VII, s.273, no:10284; Temmâmü'r-Râzî, *Fevâid*, c.III, s.35, no:1034; İbn-i Asâkir, *Târih-i Dimaşk*, c.VIII, s.374; Taberânî, *Müsnedü'ş-Şâmiyyîn*, c.IV, s.280, no:3289; Ebû Hüreyre RA'dan.

Kenzü'l-Ummâl, c.III, s.262, no:6459; *Câmiü'l-Ehâdîs*, c.III, s.165, no:1977.

الْخَلْقِ وَالرِّزْقِ فَلْيَنْظُرْ إِلَى
مَنْ هُوَ أَسْفَلَ مِنْهُ مِمَّنْ فَضَّلَ عَلَيْهِ

(حب . عن أبي هريرة)

RE.46/6 (*İzâ raâ ehadüküm men fuddile aleyhi fi'l-halki ve'r-rizkı, felyenzur ilâ men hüve esfele minhu mimmen hüve fuddile aleyhi.*)

(*İzâ raâ ehadüküm men fuddile aleyhi fi'l-halki ve'r-rizkı*) “Sizden biriniz yaratılışta ve rızık yönünden kendisinden daha üstün olan bir kimseyi görünce...” Meselâ şu daha boylu, poslu, yakışıklı, levent gibi, fidan gibi, selvi boylu filan, yüzü ay gibi, güneş gibi, parası da pulu da çok!

“Kendisinden rızık bakımından da yaratılış bakımından da üstün birisini gördüğü zaman, (*felyenzur ilâ men ve esfele minhu*) kendisinden daha aşağıda olana baksın.” Falanca da senden daha çirkin, hastalığı var, daha fakir, evi yok... Oraya baksın. (*Mimmen hüve fuddile aleyhi*) “Ötekisine bakmak yerine, kendisinden daha aşağı olana baksın!”

bb. Fitne Zamanında Evinde Dur!

Hàkim, Abdullah ibn-i Amr İbnü'l-Âs RA'dan rivayet etmiş Peygamber SAS Efendimiz buyurmuşlar ki:²⁸

إِذَا رَأَيْتَ النَّاسَ قَدْ مَرَجَتْ عُهُودُهُمْ
وَحَفَّتْ أَمَانَاتُهُمْ وَكَانُوا هُكَّذَا وَشَبَّكَ بَيْنَ
أَنَامِلِهِ فَالْزَمْ بَيْتَكَ وَامْلِكْ عَلَيْكَ لِسَانَكَ
وَخُذْ مَا تَعْرِفُ وَدَعْ مَا تُنْكِرُ وَعَلَيْكَ
بِخَاصَّةِ أَمْرِ نَفْسِكَ وَدَعْ عَنْكَ أَمْرَ الْعَامَّةِ

(ك. عن ابن عمرو)

RE. 45/7 (*İzâ reayte'n-nâse kad meracet uhûduhüm, ve haffet emânâtühüm, ve kânû hâkezâ ve şebbeke beyne enâmilihi; fe'lzem beyteke, ve'mlik aleyke lisâneke ve huz mâ ta'rifü, ve da'mâ tünkirü, ve aleyke bi-hâssati emri nefsike, ve da'anke emre'l-âmmeti.*)

(İzâ reayte'n-nâse kad meracet uhûduhüm)
“İnsanlara baktığın zaman ahitleri bozulmuş görürsen, ahitlerine riayet etmediklerini görürsen; (ve *haffet emânâtühüm*) emanetlerin hafife alındığını görürsen... Ahdine riayet etmiyor, anlaşmasını, sözünü çiğniyor, emanete de hıyanet ediyor, riayet etmiyor, insanları bu durumda görürsen;

---

²⁸ Ahmed ibn-i Hanbel, *Müsned*, c.II, s.212, no:6987; Hâkim, *Müstedrek*, c.IV, s.315, no:7758; Ebü'ş-Şeyh, *Tabakâtü'l-Muhaddisîn*, c.IV, s.45, no:1049; Abdullah ibn-i Amr RA'dan.

Kenzü'l-Ummâl, c.XI, s.107, no:30813; *Câmiü'l-Ehâdis*, c.III, s.172, no:1990.

(*Ve kânû hâkezâ ve şebbeke beyne enâmilihi*)
“Elini böyle, birbirlerine kilitleyerek insanları böyle görürsen...” Ama bundan maksadı, “Haddini hududunu bilmeyip herkes birbirine dalmış, birbirinin hakkını hukukunu çiğniyor, karma karışık olmuşlar. Birbirlerine girmişler, hırsla, kavgayla, gürültüyle, haklarını hukuklarını çiğneyerek öyle birbirlerini girmişken görürsen insanları,”

(*Fe’lzem beyteke*) “Evini tercih et, evine gir, evinde otur! (*Ve’mlik aleyke lisâneke*) Ve diline sahip ol, kendi dilini tut! Dedikodulara, fitnelere, fesatlara karıştırma kendini... (*Ve huz mâ ta’rifü*) Aklın ve şeriatın güzel gördüğü işleri yap! (*Ve da’ mâ tünkirü*) Aklın ve şeriatın güzel görmediği işleri yapma! *Emr-i mâruf nehy-i münker* ile vaktini geçir. İyi olanı yap, kötü olanı yapma!”

(*Ve aleyke bi-hâssati emri nefsike*) “Kendi nefsinin, zâtının, kişiliğinin işleriyle meşgul ol; (*ve da’ anke emre’l-âmmeti*) umumun işi ile meşgul olma, çekil kenara! Çünkü laf dinlemeyecek hale gelmişler, kendileri hak yoldan çıkmışlar. O zaman kendini kurtarmaya bak, kendi işine bak!” buyurmuş oluyor.

cc. Ümmetin Zalimden Korkması

Ahmed ibn-i Hanbel, Taberânî, Hâkim ve Beyhakî, Abdullah ibn-i Amr ibnü’l-As RA’dan; Taberânî, Câbir ibn-i Abdullah RA7dan rivayet etmişler.

Buyuruyor ki Peygamber Efendimiz:²⁹

إِذَا رَأَيْتَ أُمَّتِي تَهَابُ الظَّالِمَ أَنْ تَقُولَ

لَهُ إِنَّكَ ظَالِمٌ فَقَدْ تَوَدَّعَ مِنْهُمْ

(حم . طب . ك . هب . عن ابن عمرو ؛ طس . عن جابر)

RE. 46/ (*İzâ reayte ümmetî tehâbu'z-zâlime, en tekûle lehû: İnneke zâlimun, fekad tüveddi' minhüm.*)

(*İzâ reayte ümmetî*) “Benim ümmetimi gördüğünüz zaman... (*Tehâbu'z-zâlime, en tekûle lehû: İnneke zâlimun*) Zalime sen zalimsin demekten korkar bir durumda gördün mü benim ümmetimi, (*fekad tüveddi' minhüm*) o zaman onlara vedâ eyle, onların arasından ayrıl! Uzak ol onlardan...”

dd. Hükümdarla Çok Görüşen Alim

Deylemî, Ebû Hüreyre RA'dan rivayet etmiş. Peygamber SAS Efendimiz buyuruyor ki:³⁰

---

²⁹ Ahmed ibn-i Hanbel, *Müsned*, c.II, s.190, no:6784; Ukaylî, *Duafâ*, c.IX, s.7, no:2071; Heysemî, *Mecmaü'z-Zevâid*, c.VII, s.518, no:12110; Hâkim, *Müstedrek*, c.IV, s.108, no:7036; Beyhakî, *Sünenü'l-Kübrâ*, c.VI, s.95, no:11296; Beyhakî, *Şuabü'l-İman*, c.VI, s.80, no:7546; Bezzâr, *Müsned*, c.I, s.369, no:6784; Deylemî, *Müsnedü'l-Firdevs*, c.I, s.263, no:1020; Abdullah ibn-i Amr RA'dan.

Taberânî, *Mu'cemü'l-Evsat*, c.VIII, s.18, no:7825; İbn-i Adiy, *Kâmil fi'd-Duafâ*, c.III, s.431; Heysemî, *Mecmaü'z-Zevâid*, c.VII, s.531, no:12155; Câbir ibn-i Abdullah RA'dan.

Kenzü'l-Ummâl, c.III, s.71, no:5540; *Câmiü'l-Ehâdîs*, c.III, s.166, no:1981.

إِذَا رَأَيْتَ الْعَالِمَ يُخَالِطُ السُّلْطَانَ
مُخَالَطَةً كَثِيرَةً فَاعْلَمْ أَنَّهُ لِرِصِّ

(الديلمى عن أبى هريرة)

RE. 46/9 (*İzâ reayte'l-àlime yuhàlitü's-sultàne muhàletaten kesîreten, fa'lem ennehû lissun.*)

(*İzâ reayte'l-àlime yuhàlitü's-sultàne muhàletaten kesîreten*) “Bir alim ki hükümdarla fazla düşüp kalkıyor, çok haşır neşir oluyor. Hükümdarla, sultanla çok içli dışlı, yanında çok dolaşıyor. Böyle görürsen bir alimi, (*fa'lem ennehû lissun*) bil ki o hırsızdır.”

İmam-ı Gazâlî'nin İhyâsından ilim bahsini çok okuyun! Geçen akşam rast geldi de okuttum, çok güzel teşhis ediyor. İlim neye derler, ilim nasıl olur? Onun için çok okuyun!

Şimdi alim dendiği vakitte, hepimiz alim kesiliyoruz. Bize alim demek çok hata... Arapça bilmek, Farsça bilmek, İngilizce bilmek, Fransızca bilmek ilim değil... Bunlar önemli değil; hiç birisini bilme, Allah'ı bil, kâfi! Allah'ı bilemedikten sora dünyanın ilmini bilsen neye yarar?

---

³⁰ Deylemî, *Müsnedü'l-Firdevs*, c.I, s.276, no:1077; Ebû Hüreyre RA'dan.

Kenzü'l-Ummâl, c.X, s.186, no:28973; *Câmiü'l-Ehâdîs*, c.III, s.170, no:1986.

“—Sen bir alimi gördün ki, sultanın kapısına gitti. İşleri var, sultan kapısında dolaşiyor. Bil ki o hırsızdır.”

Alim sultan kapısına gitmez. Sultan gider alimin kapısına... Alim değilse, “Şu işim şöyle olsun!” diyerekten dolanır durur sultan kapılarında... O zaman onun hırsız olduğunu beyan buyuruyor.

ee. Günaha Devam Ederken Nimetlerin Gelmesi

Ahmed ibn-i Hanbel, Taberânî ve Beyhakî, Ukbetü’bnü Âmir RA’dan rivayet etmiş.

Peygamber SAS Efendimiz buyurmuşlar ki:³¹

إِذَا رَأَيْتَ اللَّهَ يُعْطِي الْعَبْدَ مِنَ الدُّنْيَا
مَا يُحِبُّ وَهُوَ مُقِيمٌ عَلَى مَعَاصِيهِ
فَإِنَّمَا ذَلِكَ مِنْهُ إِسْتِدْرَاجٌ

(حم . طب . هب . عن عقبه بن عامر)

---

³¹ Ahmed ibn-i Hanbel, *Müsned*, c.IV, s.145, no:17349; Taberânî, *Mu’cemü’l- Kebîr*, c.XVII, s.330, no:913; Taberânî, *Mu’cemü’l- Evsat*, c.IX, s.110, no:9272; Beyhakî, *Şuabü’l-İman*, c.IV, s.128, no:4540; Rûyânî, *Müsned*, c.I, s.307, no:259; İbn-i Kânî, *Mu’cemü’s-Sahabe*, c.V, s.60, no:1245; Heysemî, *Mecmaü’z-Zevâid*, c.X, s.427, no:17796; İbn-i Asâkir, *Târih-i Dimaşk*, c.LIV, s.128; Ukbe ibn-i Âmir RA’dan.

Câmiü’l-Ehâdîs, c.III, s.170, no:1987.

RE. 46/ (*İzâ raeyte'llàhe yu'ti'l-abde mine'd-dünyâ mâ yuhibbu, ve hüve mukîmun alâ maâsîhi, feinnemâ zâlike minhü istidracün.*) (*İzâ raeyte'llàhe yu'ti'l-abde mine'd-dünyâ mâ yuhibbu*) “Allah’ın CC bir kula dünyalıktan istediği, sevdiği şeyleri verdiğini görürsen...” Kul bir şeyler ister hani, ev, bark, para, mevki, makam, zenginlik, zevk, safa ister filan.

“Allah’ın bir kula, hoşuna gidecek şeyleri, kulun sevdiği şeyleri verdiğini görürsen; (ve *hüve mukîmun alâ maâsîhi*) o kul Allah’a isyan yolunda gidiyorken, günahları işleyip duruyorken, Allah’ın onun hoşuna giden şeyleri ona verdiğini görürsen; (*feinnemâ zâlike minhü istidrâcün*) bu, Allah’tan istidrâcdır o kula... Allah’ın o kulu sevdiğinden dolayı değildir.”

ff. Üç Güzel Özellik

İbn-i Adiy ve Deylemî, Abdullah ibn-i Abbas RA’dan rivayet tmişler.

Buyuruyor ki Peygamber SAS Efendimiz:³²

إِذَا رَأَيْتَ مِنْ أَخِيكَ ثَلَاثَ خِصَالٍ فَارْجُهُ

الْحَيَاءُ وَالْأَمَانَةُ وَالصِّدْقُ وَإِذَا لَمْ تَرَهُنَّ فَلَا تَرْجُهُ

(عد. والديلمي عن ابن عباس)

RE. 46/11 (*İzâ reayte min ahîke selâse hısâlin, fe'rcuhu: el- hayâü ve'l-emânetü ve's-sıdku; ve izâ lem terehünne, felâ tercühü.*)

(*İzâ reayte min ahîke selâse hısâlin*) “Din kardeşinde, müslüman arkadaşında, komşunda veya dostunda üç özelliği, üç vasfı, üç güzel sıfatı, görürsen, (*fe'rcuhü*) ondan ricada bulunabilirsin, onun iyi bir dost olduğunu ümit edebilir, sırrını açabilirsin, bir şey isteyeceksen isteyebilirsin, samimiyet kurabilirsin.”

Nedir bu üç güzel vasıf?

1. (*El-hayâü*) “Haya duygusu, utanma duygusu.”

Hayâ ahlâkların anasıdır. Hayâ olmazsa, iman da olmaz. Haya ile iman kardeşdir. Birisinin olduğu yerde öbürü de olur. Hayâ varsa iman da vardır. Bak bakalım kardeşin hayalî mi, değil mi?

2. (*Ve'l-emânetü*) “Emin bir kimse, güvenilir bir kimse olması.” Emanete karşı nasıldır kardeşin? Emanete riayetkâr mıdır, değil midir? Onu da tecrübelerle anlarsınız.

3. (*Ve's-sıdku*) “Doğru sözlü olması.”

Kardeşiniz doğru söyler mi, söylemez mi? Yerine göre yalan, yerine göre doğru mu söyler; bunu anla!

---

³² İbn-i Adiy, *Kâmil fi'd-Duafâ*, c.I, s.160; Abdullah ibn-i Abbas RA'dan.

Kenzü'l-Ummâl, c.IX, s.26, no:24755; *Câmiü'l-Ehâdîs*, c.III, s.175, no:1994.

Eğer doğruyu söylüyorsa, emanete riayet ediyorsa, hayâsı da varsa; o kardeşliğe lâyıktır. Onu kardeş edin, ondan ayrılma!

(*Ve izâ lem terehünne felâ tercühü*) “Eğer bunlar yoksa, ona sakın yakın olma!”

gg. Hangisi Daha Hayırlı?

Abdullah ibn-i Mübârek, Saîd ibn-i Ebû Saîd'den; Beyhakî Hz. Ömer RA'dan rivayet etmişler. Peygamber SAS Efendimiz buyurmuşlar ki:³³

إِذَا رَأَيْتَ كُلَّمَا طَلَبْتَ شَيْئًا مِنْ أَمْرِ الْآخِرَةِ
وَابْتَغَيْتَهُ يُسِّرَ لَكَ وَإِذَا أَرَدْتَ شَيْئًا مِنْ أَمْرِ
الدُّنْيَا وَابْتَغَيْتَهُ عُسِّرَ عَلَيْكَ فَاعْلَمْ أَنَّكَ
عَلَى حَالٍ حَسَنَةٍ وَإِذَا رَأَيْتَ كُلَّمَا طَلَبْتَ شَيْئًا
مِنْ أَمْرِ الْآخِرَةِ وَابْتَغَيْتَهُ عُسِّرَ عَلَيْكَ وَإِذَا
طَلَبْتَ شَيْئًا مِنْ أَمْرِ الدُّنْيَا وَابْتَغَيْتَهُ يُسِّرَ
لَكَ فَأَنْتَ عَلَى حَالٍ قَبِيحَةٍ

(ابن المبارك عن سعيد بن أبي سعيد؛ هب. عن عمر)

³³ Abdullah ibn-i Mübarek, *Zühd*, c.I, s.29, no:88; Şuayb ibn-i Ebî Saîd RA'dan.

Beyhakî, *Şuabü'l-İman*, c.VII, s.322, no:10454; Hz. Ömer RA'dan.

Kenzü'l-Ummâl, c.XI, s.91, no:30744; *Câmiü'l-Ehâdîs*, c.III, s.174, no:1993.

RE. 46/12 (*İzâ raeyte küllemâ talebte şey'en min emri'l-âhireti, ve'btegaytehû yüssire leke; ve izâ reayte min emri'd-dünyâ, ve'btegaytehû ussire aleyke, fa'lem enneke alâ-hâlin hasenetin; ve izâ raeyte küllemâ talebte şey'en min emri'l-âhireti, ve'btegaytehû ussire aleyke; ve izâ talebte şey'en min emri'd-dünyâ, yüssire leke feente hâlin kabîhatin.*)

(*İzâ raeyte*) “Sen gördüğün zaman; (*küllemâ talebte şey'en min emri'l-âhireti ve'btegaytehû yüssire leke*) ahiret işlerinden bir işi istediğin ve onu elde etmeye gayret ettiğin zaman sana kolaylaştırılıyorsa...”

“—Yâ Rabbi, beni gece namazlarına kaldır! Geceleri kalkayım, namazlar kılayım, oruçlar tutayım... Bana sıhhatlar, afiyetler ver!” diyorsun, Allahtan istiyorsun.

Bakıyorsun işler kolaylaşıyor, oruç tutabiliyorsun, gece kalkıp namaz kılabiliyorsun, teşbihler çekebiliyorsun, Kur'anlar okuyabiliyorsun... Demek ki duaların kabul oldu, bunları yapabiliyorsun.

(*Ve izâ reayte min emri'd-dünyâ*) “Dünya işlerinden bir şey gördüğün zaman, (*ve'btegaytehû*) onu elde edeyim diye çalışıp çabaladığın zaman; (*ussire aleyke*) zorlanıyor, verilmiyor sana, yokuşa sürülüyor, mânevî bakımdan yapamıyorsan; ahiret işini kolaylıkla yapabiliyorsun da dünya işini yapmak istediğin çabaladığın halde yapamıyorsan; ötekisi

kolaylaştırılıyor, bu dünya işi zorlaştırılıyorsa; (*fa'lem enneke alâ hâlin hasenetin*) bil ki sen iyi bir hâl üzeresin, durumun iyi...”

Ahiret için istediklerin oluyor, dünyalık istediklerin olmuyorsa; iyi bil ki sen iyi bir adamsın! Halin iyidir senin...

Cenâb-ı Hak hem dünyamızı hem ahiretimizi iyi eylesin... Kur'an-ı Kerim'de öğretilmiş ki, şöyle dua edelim:

رَبَّنَا آتِنَا فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً وَفِي الْآخِرَةِ

حَسَنَةً وَقِنَا عَذَابَ النَّارِ

(البقرة: ٢٠١)

(*Rabbenâ âtinâ fi'd-dünyâ haseneten ve fi'l-âhireti haseneten ve kınâ azâbe'n-nâr.*) “Yâ Rabbi, bize dünyada da iyilik ver, ahirette de iyilik ver! Ve bizi cehenneme düşmekten, cehennem ateşinde yanmaktan koru, kurtar!” (Bakara, 2/201)

(*Ve izâ reayte küllemâ talebte şey'en min emri'l-âhireti, ve'btegaytehû*) “Emr-i ahiretten bir şeyler istiyoruz: Gece namazlarını kılmak istiyoruz, Kur'an okumasını öğrenmek istiyoruz, ibadet tâat yapmak istiyoruz, tesbihler çekmek istiyoruz...”

(*Ussire aleyke*) O iş çıkıyor, bu iş çıkıyor; ne tesbih çekmeğe vakit kalıyor, ne Kur'an okumağa vakit buluyorsun, ne nafile namazları kılmağa vakit kalıyor, zorlaşıyor işler...

(*Ve izâ talebte şey'en min emri'd-dünyâ yüssire leke*) “Ama dünyalık babından bir şeyin peşine düştüğünde kolayca veriliyorsa... Ahiret için istediğin ibadet ve taatleri yapamıyorsan... (*Feente hâlin kabîhatin*) Bil ki sen o zaman kötü bir durumdasın, iyi bir hal üzere değilsin!”

O zaman hâlini ıslah eyle, tevbekâr ol, ahiret işlerinin daha güzel olmasını iste Cenâb-ı Hak'tan...

hh. Yalnız Abdesti Bozan Akıntı

İbn-i Ebî Şeybe, Ebû Dâvud, Neseî ve İbn-i Hibbân, Hz. Ali RA'dan rivayet etmişler. Peygamber SAS Efendimiz buyurmuşlar ki:³⁴

إِذَا رَأَيْتَ الْمَذِيَّ فَاغْسِلْ ذَكَرَكَ وَتَوَضَّأْ

وُضُوءَكَ لِلصَّلَاةِ وَإِذَا نَضَحْتَ الْمَاءَ فَاغْتَسِلْ

(د. ن. ح. ب. عن علي)

RE. 46/13 (*İzâ reayte'l-meziyye fa'ğsil zekereke, ve tevadda' vudüeke li's-salâti; ve izâ nedahte'l-mâe fa'ğtesil.*)

³⁴ Ebû Dâvud, *Sünen*, c.I, s.261, no:178; Neseî, *Sünen*, c.I, s.325, no:193; Ahmed ibn-i Hanbel, *Müsned*, c.I, s.109, no:868; Beyhakî, *Sünenü'l-Kübrâ*, c.I, s.169, no:770; Neseî, *Sünenü'l-Kübrâ*, c.I, s.108, no:199; İbn-i Hibbân, *Sahîh*, c.III, s.391, no:1107; İbn-i Huzeyme, *Sahîh*, c.I, s.15, no:20; İbn-i Asâkir, *Târih-i Dimaşk*, c.XLII, s.5; Taberânî, *Mu'cemü'l-Evsat*, c.VII, s.262, no:7453; İbn-i Ebî Şeybe, *Musannef*, c.I, s.92, no:990; Hz. Ali RA'dan.

Câmiü'l-Ehâdîs, c.III, s.171, no:1988.

(*İzâ reayte'l-meziyye fa'ğsil zekereke*) “Mezî gördüğünde uzvunu yıka, (ve *tevadda' vudûeke li's-salâti*) ve namaz abdesti gibi abdest al; (ve *izâ nedahte'l-mâe fa'ğtesil*) eğer fışkırarak bir mâyî çıkarsa, gusül abdesti al!” Çünkü o menîdir.

Mezî diye, tenâsül uzvundan gelen, meninin öncüsü olan, renksiz, kaygan bir sıvıdır. Şehvet uyandığı vakitte istemsiz olarak çıkar. Fakat bu guslü icab ettirmez. O zaman uzvunu yıkar, abdest alır, namazını kılar.

ii. Bir Karış Toprak İçin Kavga

Taberânî, Ebû'd-Derdâ RA'dan rivayet etmiş. Peygamber SAS Efendimiz, buyurmuşlar ki:³⁵

إِذَا رَأَيْتَ الْأَخَوَيْنِ الْمُسْلِمَيْنِ يَخْتَصِمَانِ فِي
شِبْرٍ مِنْ أَرْضٍ فَاخْرُجْ مِنْ تِلْكَ الْأَرْضِ

(طب . عن أبي الدرداء)

RE. 46/14 (*İzâ raeyte'l-ehaveyni'l-müslimeyni, yahtesimâni fî şibrin min ardın, fa'hruc min tilke'l-ardı.*)

---

³⁵ Heysemî, *Mecmaü'z-Zevâid*, c.IV, s.309, no:6876; Ebû'd-Derdâ RA'dan.

Kenzü'l-Ummâl, c.XI, s.149, no:30985; *Câmiü'l-Ehâdîs*, c.III, s.168, no:1982.

(*Iza raeyte'l-ehaveyni'l-müslimeyni*) “İki müslüman kardeşi, din kardeşini gördünüz ki, (*yahtesimâni fî şibrin min ardın*) bir toprak parçasında, bir karış yer için kavga ediyorlar, düşmanlık ediyorlar, husumet yapıyorlar. (*Fa'hruc min tilke'l-ardı*) Sen o yerde oturma artık; o araziden, beldeden çık git!” buyuruyor Peygamber Efendimiz.

Allah kusurlarımızı affetsin... Tevfikât-ı samedâniyyesine mazhar etsin... Sevdiği ve razı olduğu kulların arasına kabul etsin...

El-fâtihah!

Mehmed Zâhid KOTKU

11. 04. 1976 - İskenderpaşa Camii

[Bütün Mehmed Zahid KOTKU/ Hadis Derslerine PDF olarak ulaşmak için tıklayınız.](#)

